

GÁDOR IVÁN:

Egy korszak lezárult...

—mondotta A Hét műsorvezetője, régi kollégánk, Stefka István vasárnap este. Megindultság érződött a hangján, bár öreg profi módjára palástolni próbálta ezt.

Megindultsága és a palástolásra irányuló igyekezete egyaránt érthető. És még az is érthető, hogy miért nem sikerült neki. Mert egy korszak valóban lezárult, és szívből remélem, hogy ez nem csupán Nahlik Gábor elnöki jogkörrel felruházott tévé-alelnök ama döntésében fejeződik ki, amellyel — saját felmentése előtt pár nappal — több millióval „kibélelt” útilaput kötött a TV-Híradó és A Híradó és A Hét főszerkesztőjének talpa alá.

Remélem, életemben utoljára kell leírnom azt a bakafántos meghatározást, hogy valaki akárminek az elnöki jogkörrel felruházott alelnöke. Mert anélkül, hogy bővebb fejtegetésekbe bocsátkoznék, azt hiszem, nyilvánvaló: miként és mitől keletkezik egy ilyen meghatározás. Amit több mint két

éven át az egész sajtónak használni volt muszáj. Nahlik Gábor vasárnap este a képernyőn azt fejtette, hogy azért volt muszáj, és azért nem bírt sikeresebb tévévezető lenni, mert a médiatörvény híján nem lehetett igazán sikeres.

Dehogyan megyek ma már bele abba, milyen parlamenti frakción és mely személyeken múltott annak idején, hogy a médiatörvényt a parlamentnek nem sikerült beszüntetnie. Majd valamilyen oknyomozók vagy a történészek...

Érdekfeszítő lesz néhány év múlva elolvasni, hogy akkor, ott, a sokszáz órás bizottsági ülések során ki rontott el mit, és amikor elrontotta, akkor a másik miatt rontotta el, vagy saját tehetetlensége, logikátlansága miatt, rosszul értelmezett politikai érdekből, valódi politikai érdekből, netán „felső utasításra”, vagy csak szimpla butaságból. Nem lesz könnyű annak, aki mindezt ki akarja majd deríteni, mert mint oly sok mindennek,

a médiatörvény kudarcának sem csak egy oka volt.

Abban viszont szinte bizonyos vagyok, hogy ha a legutolsó szövegezés szerinti médiatörvény megszületik, akkor Nahlik és Csúcs — vagy azok, akik a törvény beszúrtatását követően immár nemcsak elnöki jogkörrel felruházott alelnökök, hanem valódi elnökök — a mainál is sokkal nyomorúságosabb, lelkiileg, szellemileg még szétziláltabb állapotokat hagynak maguk mögött. Bár akik ott, már Nahlik és Csúcs előtt is abban a két házban töltötték az életüket, zömmel úgy gondolják, hogy a mainál szétziláltabb állapotok már nem elképzelhetők.

Tudom, kemény szavak. Miként kemény volt György Péter, jeles esztéta-tévékritikus-SZDSZ-szakértő, amikor abban az önbúcsúztató műsorban nyilatkozott. Az mondta szó szerint a műsor riporterének, hogy „az önök teljesítményét a szabad Magyarországon az egyik leggyalázatosabb médiateljesítménynek tartom”.

Azt hiszem, kimondtuk a legkeményebb szavakat. Rettentőbb szavakat már nem mondhatunk. Bízunk Ézsaiás prófétára a továbbiakat. Arra kell most már figyelni, hogy a most következő

négy évet nehogy csak megint az ő szavaival lehessen minősíteni! Mert ezt már aligha élné túl ez a társadalom...

Esztéták, társadalomtudósok, hírlapírók — már ha valóban azok — amúgy is jó régen tudják, hogy a publikumnak mitől lett elege az előző kurzusból. És azt is nagyon jól tudják, hogy ez a félévszázados szívós munkával érzékenyített publikum kitűnő intuícióval ismeri fel azokat, akik az esztétika és a szakma szabályait nem ismerve, félreértve vagy félreértve közszolgálat helyett kurzuszolgálatra szegődtek bármikor.

Mert az értelmiségi számára világosnak kell lennie: mindnyájunknak kötelező az esztétika és saját szakmánk szabályait tiszteletben tartanunk — sokminden mellett azért is, mert csak így praktikus. És aki ebben az értelemben nem praktikus, annak csak rövid távú öröme lehet a saját magának bebeszélés siker. Aki ezt nem veszi észre, aki nem, vagy rosszul tanulta meg a szakmáját és az esztétikát, és aki félreérti, netán tudatosan félreteresi az etikát — az nem értelmiségi. Most már csak azért írom le, hogy ehelyett micsoda. Mert a minősítésekből

valóban elég! A publikum kimondta az ítéletet.

És kimondja ezután is. Épp ezért nem árt evidenciaként kezelni mindenkinek, aki újságban, rádióban, tévében közszereplésre vállalkozik, hogy a média a politikáról szól a közönségnek. Az újság, a rádió és a tévé nem csinálja a politikát, hanem csak beszél róla — mindenkinek, akit érdekel. Továbbá a média nem politikuskok politikai üzenőfüzete.

Szóval jó lesz vigyázni. Mert bár egy korszak lezárult, de lesz kurzus ezután is. Ráadásul a közönség négy évvel érzékenyebb. És különösen érzékeny szemmel, füllel figyeli majd azokat, akik négy éven át keményen harcoltak azért, hogy ezek a szabályok széles körben érvényre jussanak.

Tudni kell még azt is, hogy ez a harc nem volt a végső. Ha a szakma nem lesz képes bebizonyítani mindenkinek, hogy az igazi értelmiségi, a valódi szakember nem vajákos szélhámos, nem kurzuslovag, hanem olyan ember, aki képes összeötvözni esztétikát, szakmát, pragmatizmust, etikát, akkor bizony mondom néktek: „a többi néma csend...”

SZILÁGYI B. GÁBOR:

Emberek

Az aranyszegélyekkel díszített, fekete hajóskapitányi egyenruhába öltözött, piros-barna arcú, fényesre fésült kis ember jóindulatúan mosolyogva állt meg a buszon, „elengedetten” egyensúlyozva, mint aki hozzászólt a himbálózáshoz. Két srác vele szemben éppen a választási tévéreklámfilmeket elemezgette, csendes nevetgéssel idézve a legbárgyúbb mondatokat és jeleneteket. (Volt elég muníciónak.) A kis ember hirtelen „beszólt”:

„Ki ez a Horn Gyula? Mondjátok meg, hát ki ez?”

A buszon megállt a levegő, sokan elsomolyodtak, a két fiú is kicsit zavartabban beszélgett tovább. Az aranysujtásos mandzsetta megvillant a briliáns hajzaton, ahogy végigsimította haját dunai hajós tenyerével a kapitány, s újfent kérdezte: „Ki az a Horn Gyula? Mert a többiek rá szavaztak. Ki volt az azelőtt?”

Nem lehetett tisztán kivenni, hogy csak jóindulatúan érdeklődik, vagy — s gyanakvásunkba a Magyar Közvetélteli Televízió mindennapos Horn-áztatása is belejátszott — szarkasztikusan, gúnyosan kérdezi. Hogy a fiúk nem válaszoltak, kérdés: „Ki az a Horn Gyula?”, tanácstalan tekintettel „körbesvenkelte”, megállapodva egy közelben kapaszkodó asszonyon.

„Miért?” — csattant fel az, hangjában az italtól laza férjek irányításának asszonyi nyoma-

tékával — „Mágá ki?” Enyhe akcentusa tavaszi fuvalattként csalt újabb mosolyokat a hirtelen félreforduló arcokra, de befagyasztotta a szót a kis kapitányba, mint szélroham a Duna felett.

Az zavartan makogott: „Hát én csak úgy kérdeztem... tényleg nem tudom, na... Maga orosz?” — kérdezett vissza váratlanul, az árulkodó akcentust ízelgetve.

„Na és? Az á a fontos, hogy emberek vagyunk, hát ném?” támadott az asszony.

A kis kapitány zavartan nézgetett körül, támogatást keresve a tekintetekben. Nem akart ő rosszat. Látszott, ahogyan lassan keringenek fejében a gondolatok. Kicsit zavart mosollyal kezdett el szabadkozni.

„Nem is azért mondtam. Én magyar vagyok. De hát... én is: újmagyar” — árulta el, picit zavartan, még pirosabban, de hangosan, mintegy megtalálva vállálva valamifajta közösséget ezzel a magyar-orosz akcentussal ejtő asszonnyal. S ahogy a Ferenciek terén megállt a heves, és a kerekdeden tisztá arcú, erős alkatú asszony felkapta két hatalmas szatyrát, ugrott oda, feléje fordulva segítette a lezállásban.

Az asszony öntudatos hangon mondta, ahogy végignézett rajtuk, mielőtt lelépett: „Mert az á fontos, az á legfontosabb, hogy emberek vagyunk” — és lendülete magával sodorta a kis hajóskapitányt.

ÖTVENHÁROM CERUZARAJ

Baka István

Nem mindig volt szakálla.

De Baka István már olyannyira elképzelhetetlen a fekete, ritkán nyírt arcszőrzet nélkül, mint Szeged nélküle. Pedig ebből a fény karcolta, idegenek összemocskolta papírvárosból — Zalán Tibor szíves közlése — könnyen el lehetett menekülni. Aki költő, író itt maradt, tehetetlenségből vagy véletlenül maradt itt. Jó néhányan megfizettek ezért, kinek a kedélye, kinek az egészsége ment rá, kinek a tehetsége. Az egyik várossal határos kistelepülésen például még most is fölporzik a lovaskocsik után a Komócsin Zoltán utca. De nem csak erről van szó. Ez a város minden fénye, hanyag kelleme, nőies bája és folyósága ellenére kicsi, konzervatív és szegényes egy írónak. Ebben a városban kevés volt a hely, azt a bizonyos független nyugalmat sem adták ingyen, s Bakának talán szerencséje volt, amikor egy szép napon szobát kapott a gyerekújság szerkesztőségében, ahol tizenhét éven át többnyire önmaga despotája lehetett. Miközben otthonlan maradt. Miközben folyvást Szekszárdra, a szülővárosába vágott vissza, a római limes európai oldalára. Alisca polgárosultabb hely volt, zamatosabb és testesebb borokkal bírt, pincéiben több volt a doh, s gazdagabb alkalom adódott a klasszikus múlt mindennapi közelebbe közelebbé sétálni. Am ha Baka a legrosszabb periódusában, a hetvenes években hazaköltözik, éppúgy szenved és gyötörik, mint Szegeden. Az ő betegsége az, hogy élni kell, és az élet olyan, amilyen, kíméletlen, megmagyarázhatatlan, s talán igazságtalan.

Baka István nem igazán társasági lény, de aggályosan figyelmes. Róla nem született kötetnyi kacagató anekdota. Egyszer csak mégis betöltötte Szegedet, ő lett itt a költő, holott mindvégig magányos, szemérmes és tartózkodó maradt. Versei élni, szeretni, félni, lélegezni kezdtek azokon az utcákon, ahol évtizedekkel korábban Tömörkény, Móra, Babits, Juhász Gyula vagy József Attila baktattott az illetékes borozó felé. Baka verseiben van valami tapasztalati mohóság íze, földi anyagok és kozmikus állagok iránt. Csak hogy rendre megretten önnön szenvedélyeitől, s bármit kóstol, az ürömfű keserű ízét érzi. Eltökélt és szigorúan korszerűtlen lírikus. Aktuálisabb nem is lehetne. A kísérletezők, nemzedéki föllobbanások zavarták, olykor ingerült, szeretetreméltó morgásokra késztették. Az úgynevezett lírai sorskérdésekben mindegyre személyesebbé válik a nehézkedése. Állandó hőskökre talál, metaforikus magamagára. Előbb visszautazik Dániába, hogy Yorick, a bolond legyen, bizonytalan alakja aztán Szentpétervári sikátoráiban Sztjepan Pehotnij-ként kavargja a sűrű ködöt és a vodka szagot. Szegeden nem lett lírai pedagógus, sem pedig helyi kisfejedelmé, ám aki erre tévedt Pestről, Pécsről vagy a huzatos Debrecenből, föltétlenül bekopogtatott kicsiny irodája ajta-

ján. Aki költő eljött ide, és mégse kereste meg, bűnözött a szakmájával szemben. Én tőle tanultam meg, hogy nemcsak szabad, de kell is büszkének és sérülékenyek lenni, ha mindezt a mesterség érdekében szenvedni az ember. Kevés esendőbb és szeretetreméltóbb költőt ismerek nála.

Középmagas, hízásra hajlamos férfiú. Járása billegő, némiképp szertelennek és szórakozottnak is tűnik, ilyenkor kéziratokkal, biciklipumpával és üres üveggel telt igen csúnya, fekete műbortáskát lóbál a kezében. Öszintén szólva igen ügyetlen. Katasztrofista alkat, aki képtelen úgy megfogni egy kéziratpapírt, hogy az ne gyűrődjön nyomban össze. Ingét rendre lepettyezi, a borospoharat fölborítja. Viszont szeret főzni. Ritkán sétál. A ködöt meg a felhős, esőbe hajló időt kedveli. Ha az utcán megy, fejét enyhén fölveti, de akár száz méterről is képes észrevenni az embert. Ha valamely gyanús küllemű egyén megállítja, s életmentő gyógyszerre nyolcvanegy forint ötven fillért kér tőle, Baka szorongva bocsánatot kér, majd leffogó százförintost nyújt át neki. Rőtölgve, szinte óvatosan nevet, úgy lehet, még soha nem kacagott föl szabadultán, viszont egyaránt kultiválja az obszcén és a filozófiai vicceket. Sokszor látom átbállagni a Móra Ferenc Szabadidőpark lombjai alatt, ilyenkor a gyerekújság szerkesztőségében tart, ahol napközben elüldögél a szobájában, dühösködve morrant a benzingőzre, Lisztet és Mozartot hallgat, kialsó pipáját szippolja, kelletlenül telefonál, kopácsol az írógépén, Cvetajeva-Szoznóra-Brodskij-Viszockij-vagy Paszternak-fordításokon ügyködik, néha a könyvek mögé, valami gyanús állagú üveg után nyúl, miközben tovább szorong.

Az utóbbi emberöltőben költő nem szorongott annyit Magyarországon, mint ő. Tucatszerű emberek sok lenne az a félelem, amivel ő az életét éli napról napra. Ha interjúit készítenek vele, akkurátus gonddal rendre elismétli, hogy vallása nincsen, Istenben nem hisz. Hogy Isten valamiféle gonosz és közönyös transzcendenciának tartja. Netán a Sátánnak. Baka régimódi csodaváró ember, aki úgy véli, még nem találkozott a transzcendencia eme kivételes alkalmával. Én speciál ezt nem hiszem el neki. Nem hiszem el, hogy Isten, aki oly sokszor megszólít, akit annyiféleképpen ábrázol, akivel annyit pöröl és vitázik, ne válaszolt volna neki. Azt sem akarom hinni, a költő lelkének titkos zugában ne lenne valamely kész hit a megbékítő, személyes alázatra.

Isten valóban nem kímélte őt. Baka István és az Isten, ez egy igen fontos regény. Most újra rosszabb viszonyban vannak. Viszont a világtörténelem arról szól, hogy a kibékülés esélye mindig fennáll.

liv E